

Asia: VN/26422/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (säilöönotto ja maahantulokielto)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamiseksi.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuuksia ottaa ulkomaalainen säilöön yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden vaarantamisen vuoksi. Säilöönoton enimmäiskesto pidennettäisiin kahdestatoista kuukaudesta kahdeksaentoista kuukauteen maasta poistamiseen liittyvissä tilanteissa. Lakiin lisättäisiin uutena mahdollisuus pidentää säilöönoton enimmäiskesto kuudesta kuukaudesta kahteentoista kuukauteen yleiseen järjestykseen ja yleiseen turvallisuuteen sekä kansalliseen turvallisuuteen liittyvissä tilanteissa. Myös Maahantulokieltoa koskeva sääntely uudistettaisiin. Lisäksi lakiin esitetään lisättäväksi säännökset pysyvän oleskeluluvan peruuttamisesta ja maahantulokiellon määräämisestä Suomen ulkopuolella oleskelevalle henkilölle, joka vaarantaa yleistä järjestystä tai yleistä turvallisuutta taikka kansallista turvallisuutta. Esityksellä täydennettäisiin Euroopan unionin paluudirektiivin kansallista täytäntöönpanoa sisällyttämällä lakiin eräitä tiukennuksia hallitusohjelman edellyttämin tavoin.

Totean esityksen yksityiskohdista seuraavan.

Vapaaehtoinen paluu

Ehdotuksessa todetaan (s. 39), että henkilö voisi välttää maahantulokiellon, jos hän palaa kotimaahansa vapaaehtoisen paluun aikana. Tällä voimassa olevan lain sääntelyllä halutaan kannustaa henkilöitä palaamaan vapaaehtoisesti, mikä on paitsi kustannustehokkaampi myös inhimillisempi tapa palata. Hallitusohjelman mukaisesti avustus on porrastettu vuoden 2024 alussa voimaan tulleella sisäministeriön asetuksella vapaaehtoisen paluun avustuksesta vuosina 2024 ja

2025 (1204/2023). Porrastus on toteutettu kansainvälistä suojelua hakevan osalta siten, että avustus on 5 300 euroa, jos avustusta haetaan 30 päivän sisällä ensimmäisen kielteisen turvapaikkapäätöksen tiedoksiannosta tai hakemuksen peruuttamisesta. Jos avustusta haetaan 30 päivän jälkeen, laskee avustus 2 000 euroon.

Pidän sinänsä hyvänä, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita kannustetaan palaamaan kotimaahansa vapaaehtoisesti. Perusteluissa olisi hyvä pohtia myös sitä, voiko yli 5 000 euron korvaus toimia joissain tilanteissa yllykkeenä hakea turvapaikkaa korvauksen saamiseksi. Toisaalta voisi ottaa kantaa myös siihen, voiko avustuksen saaminen lisätä halua palata vapaaehtoisesti olosuhteisiin, jotka eivät ole turvallisia.

Säilöön otetun päästäminen vapaaksi (127 §)

Säännöstä muutettaisiin siten, että kuuden kuukauden säilöönottoaika voitaisiin nykyisen kuuden kuukauden sijaan jatkaa enintään 12 kuukaudella tietyissä laissa jo määritellyissä tilanteissa, jotka liittyvät maasta poistamisen täytäntöönpanoon. Säilöönoton kokonaiskesto aika ei näin ollen voisi olla yli 18 kuukautta.

Pidän 18 kuukauden säilössäoloaika hyvin pitkänä, ja näin pitkään vapauden menetykseen tulisi maahanmuuttoon tai maastapoistamiseen liittyvissä tilanteissa turvautua vain hyvin poikkeuksellisesti.

Esityksen perustelujen mukaan (s. 63) ”paluudirektiivin mukainen enimmäissäilöönottoaika voisi osaltaan kannustaa ulkomaalaista tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa”. Tämä perustelu säilöönoton ”kannustavuudesta” yhteistyöhön voi antaa kuvan, että pitkään kestävällä säilöönotolla voitaisiin painostaa ulkomaalaista yhteistyöhön tai että pitkä säilössäoloaika voitaisiin kokea eräänlaisena ”rangaistuksena” haluttomuudesta yhteistyöhön. Mainitun perustelun muotoilua kannattanee harkita uudelleen, jotta ei jää käytännössä epäselväksi, missä tilanteissa säilöönottoa voidaan jatkaa 18 kuukauteen asti.

Asian käsittely uudelleen käräjäoikeudessa (128 §)

Esityksessä todetaan (s. 65), että kolmen kuukauden välein viran puolesta oikeusviranomaisen valvonnassa suoritettavaa säilöönoton jatkamisen tarkastelua voitaisiin pitää yhdenmukaisena direktiivin 15 artiklan 3 kohdan kanssa edellyttäen, että yksittäisiä tarkasteluja voidaan tarvittaessa tehdä hakemuksesta. Näin ollen komission näkemykseen perustuen esitysluonnoksessa ehdotetaan käräjäoikeuden viran puolesta tapahtuvaa säilöönoton uudelleen käsittelyä kolmen kuukauden välein, jos käsittelyä ei ole tehty jo aiemmin säilöön otetun pyynnöstä.

Totean, että jos säilössä oleva ulkomaalainen on passiivinen, hänen asiansa käsitellään käräjäoikeudessa vain kolmen kuukauden välein. Säilöön otetun oikeusturvan kannalta on oleellista, että hän saa säilöön ottamisen tuomioistuinkäsittelystä riittävästi informaatiota ja tarvittaessa oikeudellista neuvontaa. On tärkeää varmistaa, että Suomen järjestelmää tuntematon säilöön otettu on tietoinen siitä, kuinka hän voi vaatia vapauttamistaan myös useammin kuin kolmen kuukauden välein.

Säilöön ottamisen edellytykset (121 §)

Esityksessä ehdotetaan, että säilöön ottamista koskevan 121 §:n 1 momentin 6 kohta muutettaisiin ja momenttiin lisättäisiin uusi 8 kohta. Molemmissa ehdotuksissa on kyse yleisen järjestyksen ja yleisen turvallisuuden takaamista koskevista säilöönoton edellytyksistä, jotka perustuvat vastaanottodirektiivin 8 artiklan 3 kohdan e alakohtaan.

Esityksen perusteluiden mukaan (s. 73) säilöönottoperusteiden oikeasuhtaisuus ja hyväksyttävyyys voidaan varmistaa sillä, että säilöön ottamista koskeva asia on aina saatettava viipymättä käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Esityksessä todetaan seuraavaa:

”Säilöön ottaminen on myös tarkan laillisuusvalvonnan alaista toimintaa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle ilmoitetaan jokaisesta säilöönottopäätöksestä ja eduskunnan oikeusasiamies suorittaa säännöllisesti tarkastuksia säilöönottoyksiköissä. Myös tätä laajempaa sääntelykehikkoa vasten arvioituna uusia säilöönottoperusteita voidaan pitää oikeasuhtaisina ja hyväksyttävinä.”

Totean, että vaikka oikeusasiamies säännöllisesti tarkastaa säilöönottoyksiköjä ja valvoo säilöön otettujen kohtelua ja laitoksen olosuhteita, ei hän käytännössä valvo riippumattomien tuomioistuimien säilöönottopäätöksiä tai näiden päätösten oikeasuhtaisuutta tai hyväksyttävyyttä. Esityksen perusteluja on tältä osin syytä muotoilla uudelleen.

Laakkonen Annimari
Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja
ja Esittelijäneuvos Jari Pirjola